

ELIZJUM

ZABEZPIECZAJĄCE PRACE
KONSERWATORSKIE

PROGRAMY PRAC KONSERWATORSKICH

POKÓJ

2022

JACEK GRYCZEWSKI

SPIS TREŚCI

CEL I ZAKRES OPRACOWANIA	1
HISTORIA OBIEKTU	1
OPIS OBIEKTU	2
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH	5
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	7

CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest amfiteatr (ściana pod nieistniejące malowidło), otoczony murem owalny plac - Rotunda oraz tzw. Ciemne Ganki (podziemne przejście z rotundy).

Podstawą niniejszego opracowania jest pismo MKDniS z dnia 09.09.2021 podtrzymujące decyzję OWKZ z dnia 14.01.2021. Decyzja wymienia szczegółowo czynności niezbędne do zabezpieczenia obiektów wymienionych na wstępie. Wycinka drzew została przez Nadleśnictwo Kup zrealizowana a niniejszy program obejmuje opis sposobu wykonania pozostałych prac, które należą do prac konserwatorskich.

HISTORIA OBIEKTU

Źródła:

1. „Monografia Pokoju” J.Schmidt
2. www.carlsruhe.cba.pl
3. www.opencaching.pl
4. www.wuozopole.pl
5. www.grupalokalna.pl

Obszary, na których założono miejscowość Pokój, w XVII wieku stały się własnością księcia Carla Friedricha Württemberg-Oels. Wcześniej należały do rodziny Piastów Opolskich, od XVI w. do rodziny von Redern. Po Carlu Friedrichu Württemberg-Oels ziemie te odziedziczył książę Carl Christian Erdmann. To on w roku 1748 (lub 1747) założył osadę, pośrodku której wzniesiono pałacyk myśliwski oraz tzw. Zwierzyniec otoczony wysokim ogrodzeniem. 4 lata później zamek strawił pożar. W 1752 r. Carl Christian von Württemberg-Oels zdecydował o wybudowaniu nowego, murowanego pałacu. W centrum miejscowości powstała barokowa rezydencja autorstwa brandenburskiego architekta Geорга Wilhelma Schirrmaster'a. Budynek stanowił środek kompozycji o kolistym układzie z którego wytyczono osiem promieniście rozchodzących się alei. Wraz z budową zamku zaczęto również budowę ogrodu francuskiego (około 1760). Park angielski

powstał nieco później (1780-90). Podzielono go na 2 części. W małym parku powstał pawilon letni, w dużym zbudowano dwa zamki (Zamek Szwedzki oraz zamek na Winnej Górze). W tej części parku wznosiły się liczne pomniki (w tym pomnik śpiącego lwa, plac przeznaczony do występów artystycznych i amfiteatr).

Po śmierci księcia Christiana Erdmana założenie parkowe dziedziczyli kolejni spadkobiercy rodu Erdmanów. Z końcem XVIII w. powstał stały teatr oraz przebudowano ciepłarnię na kościół katolicki. W 1825 roku przebudowano Elizjum (podziemne przejście przy pomniku Fryderyka). W I ćwierćwieczu XIX w. zbudowano pałac letni przekształcony z czasem w salę koncertową. W 1903 r. umarł ostatni z potomków księcia Christiana i całe założenie pałacowo-parkowe przeszło na własność króla pruskiego.

Kres tego pięknego założenia pałacowo-parkowego nastąpił w 1945 roku. Z powierzchni ziemi zniknął pałac i pobliskie zabudowania (m.in. oficyny, Paulsburg, dom kawalera, dom strzelecki). Dzisiaj jedynym śladem po rezydencji Wirtembergów jest ogromne rondo w centrum wsi.

Park po wielu latach zaniedbań przeobraził się w las. Niewiele zachowało się po dawnym systemie budowli wodnych, małej architektury. To co możemy oglądać dzisiaj to w większości fragmenty rzeźb, w tym prawdopodobnie jedyny istniejący w Polsce pomnik Fryderyka Wielkiego oraz pomnik śpiącego lwa który ze wszystkich obiektów w parku zachował się w prawie nienaruszonym stanie. Spacerując przez park natknąć się można również na pozostałości Elizjum, ruin strzelnicy, sztuczne ruiny w Winnej Górze, latarnie, pawilon herbaciany oraz świątynie Matyldy. Obecnie park i jego drzewostan jest w posiadaniu Lasów Państwowych.

OPIS OBIEKTU

AMFITEATR

Mury oporowe

Mury oporowe znajdują się w stanie całkowitej destrukcji. Z zewnątrz widoczne jest odspojenie i spękania łąca muru. Brakuje wielu cegieł, zaprawa w spoinach nie zachowała się niemal w 100%. Zakończenie muru nie istnieje. Dodatkowo, od strony Rotundy całość przykrywa ziemia. Na nasypach rozwinęły się drzewa.

W celu ostatecznej oceny stanu części przysypanej ziemią wykonano kilka odkrywek próbując odsłonić wątek ceglany. Niestety, okazało się, że cegły i łącząca je zaprawa uległy pod ziemią całkowitej destrukcji. Pokruszony materiał wymieszał się z gruntem.

Ściana główna

Wykonano ją z cegły. Wątek pokrywają resztki tynków. Ścianę pokrywa brud, nawarstwienia oraz, w partiach narażonych na cykliczne zamakanie, glony, grzyby i porosty. Woda dostaje się do obiektu drogą kapilarnego podciągania z gruntu oraz od góry, jako woda opadowa.

Spoiny zostały w dużej części zniszczone (wykruszone, wypłukane). Materiał ceramiczny zachował się w dość zróżnicowanym stanie. Widoczne są liczne uszkodzenia spowodowane działaniem soli rozpuszczalnych w wodzie oraz mrozu.

Górna część ściany (zwieńczenie) uległa całkowitemu zniszczeniu. Wiele cegieł uległo odspojeniu. W murze zachowało się kilka elementów drewnianych, prawdopodobnie pozostałość po konstrukcji sceny. Są spękane i zdekompletowane. .

ROTUNDA

Od strony zewnętrznej mur jest zasypywany ziemią do pełnej wysokości. Stąd pełna ocena stanu technicznego jest niemożliwa. Od strony wewnętrznej mur wykonano w technice mieszanej - z cegieł i kamieni (ruda). Spoina łącząca elementy jest niemal całkowicie zniszczona (wykruszona i wypłukana). Częściowo zastąpiono ją wtórną zaprawą cementową. Zaprawa pokrywa też wewnętrzną stronę wejścia do Rotundy. Całość pokrywa brud, ziemia, nawarstwienia oraz glony, grzyby i porosty. Widoczne są liczne ubytki kamieni i cegieł, pęknięcia oraz odspojenia całych elementów (głazów i cegieł).

Obiekt porastają liczne drzewa i krzewy.

CIEMNE GANKI

Ocena stanu technicznego Ciemnych Ganków możliwa jest tylko od strony wewnętrznej korytarza. Z zewnątrz całość przykrywa ziemia.

Wewnątrz widać mieszany, ceglano-kamienny wątek. Kamień to ruda darniowa, wykorzystana także do budowy Rotundy. Stan zachowania od wewnątrz jest stosunkowo dobry, poza częściami od strony wejścia i wyjścia oraz w miejscu, gdzie tunel uległ zawaleniu. Tam widać destrukcję spoin oraz brud i nawarstwienia na murze. W pobliżu otworów rozwijają się glony, grzyby oraz porosty.

W pozostałych częściach korytarza widoczne są także ubytki spoiny. Spotyka się je jednak dużo rzadziej niż w częściach narażonych na działanie czynników atmosferycznych (wejście, wyjście, zapadlisko). Duże zniszczenia spowodowane działaniem soli rozpuszczalnych w wodzie dotyczą pasa sklepienia biegnącego przez całą długość korytarza, wykonanego z cegieł.

Obiekt od zewnątrz porastają liczne drzewa i krzewy. W korytarzach zalegają duże ilości śmieci oraz część materiału, z którego wybudowano Ganki.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Zakres określony decyzją OWKZ:

- Wzmocnienie konstrukcyjne łuku bramy rotundy przez uzupełnienie ubytków cegieł cegłą ceramiczną oraz spoin spoiną wapienną.
- Uzupełnienie kamiennego muru rotundy i labiryntu kamieniem analogicznym do istniejącego, w tej samej technologii.
- Uzupełnienie ceglanych sklepień nisz rotundy i labiryntu cegłą ceramiczną na zaprawie wapiennej.
- Oczyszczenie korony muru rotundy z siewek drzew, paproci i traw.
- Uzupełnienie murów oporowych przy ścianie z niezachowanym malowidłem (amfiteatrze) materiałem analogicznym do istniejącego a spoiny zaprawą wapienną.
- Uzupełnienie cegłą ceramiczną na zaprawie wapiennej zwieńczenia ściany z niezachowanym malowidłem (amfiteatru) z przywróceniem formy łuku.

Ze względu na konieczność używania mieszanek murarskich o stosunkowo szybkim czasie uzyskiwania odpowiedniej wytrzymałości mechanicznej zakłada się wykorzystanie do wszystkich prac polegających na uzupełnianiu wątku kamiennego i ceglanego zapraw wapienno-trasowych o wytrzymałości 5 MPa.

Do spoinowania można użyć zapraw wapienno-piaskowych, ale w miejscach, gdzie spoina ma funkcję mechanicznego wzmocnienia, także dopuszcza się zaprawy wapienno-trasowe o wytrzymałości 5 MPa.

Uzupełnianie wątku ceglanego należy wykonywać cegłą pełną o wymiarach identycznych z cegłą w uzupełnianym wątku. W przypadku, gdy w ubytku zachowała się połowa lub mniej z cegły oryginalnej, należy takie miejsce wypełnić 1/2 cegły. Jeżeli istnieje konieczność wybrania pokruszonego i zniszczonego materiału ceramicznego w celu uzyskania miejsca na wmurowanie połowy cegły- dopuszcza się taki zabieg.

Rekonstrukcję zwieńczenia muru po niezachowanym malowidle można wykonać częściowo z cegły dziurawki, jeżeli jest możliwe ukrycie otworów w taki sposób, by nie były widoczne w licu muru. Umożliwi to obniżenie masy rekonstruowanej części.

Przed przystąpieniem do prac należy zebrać z obiektu wszystkie cegły i kamienie, które wypadły z muru lub są całkowicie luźne w celu wykorzystania tego materiału do wbudowania. Uzupełnienia należy najpierw zrealizować z użyciem tego materiału, dopiero potem wprowadzać materiał nowy.

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Fot. 1. Amfiteatr, ściana na której wieszano niezachowane malowidło

Fot. 2. Amfiteatr, mur oporowy

Fot. 3. Amfiteatr, mur oporowy

Fot. 4. Amfiteatr, ściana na której wieszano niezachowane malowidło

Fot. 5. Rotunda, brama wejściowa

Fot. 6. Rotunda, brama wejściowa

Fot. 7. Rotunda, widok ogólny w stronę bramy

Fot. 8. Rotunda, wewnętrzna strona kamiennej ściany

Fot. 9. Rotunda, wewnętrzna nisza

Fot. 10. Rotunda, wewnętrzna nisza

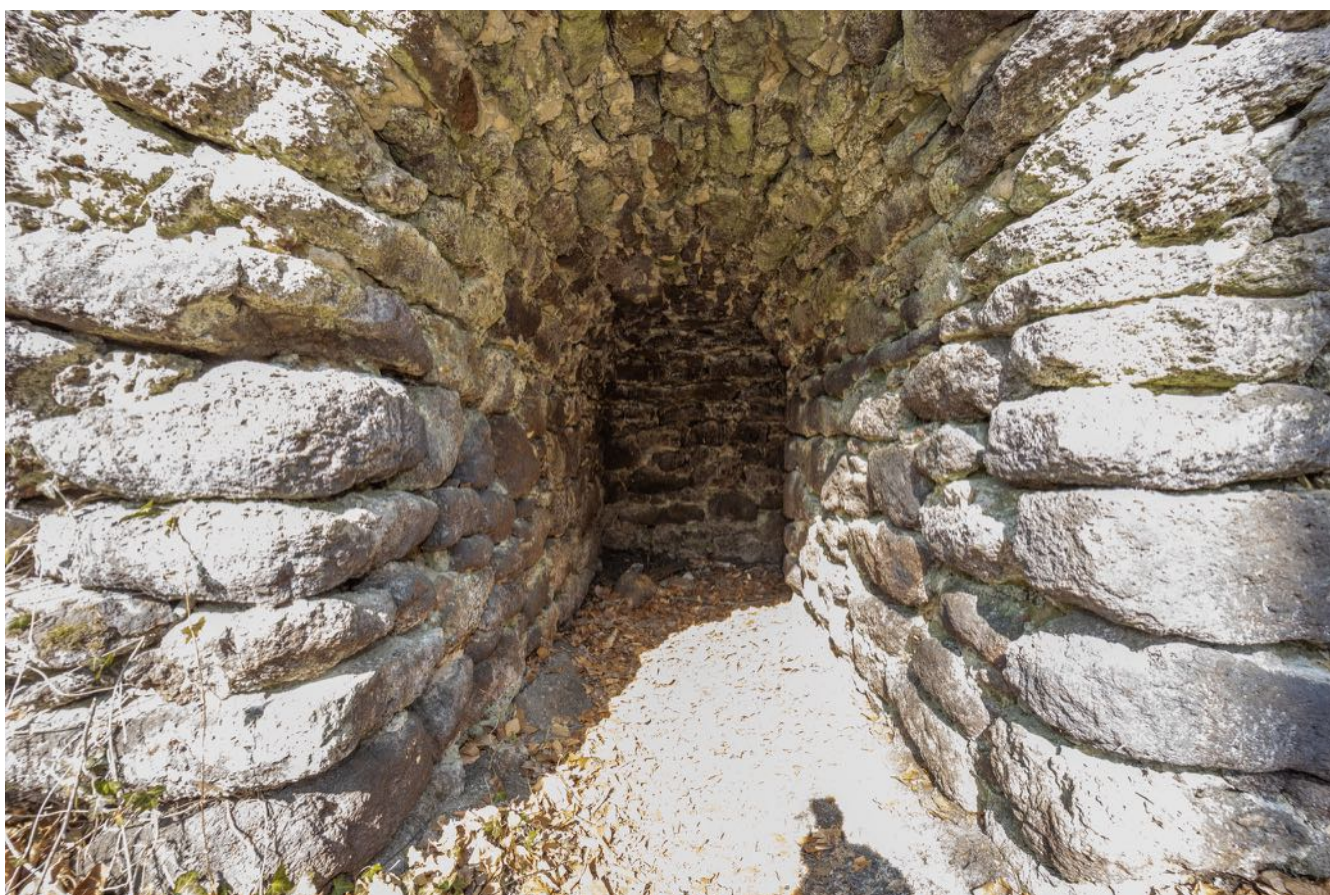
Fot. 11. Rotunda, wewnętrzna nisza

Fot. 12. Rotunda, wewnętrzna strona kamiennej ściany

Fot. 13. Rotunda, wewnętrzna strona kamiennej ściany, wejście do Ciemnych Ganków

Fot. 14. Wejście do Ciemnych Ganków

Fot. 15. Ciemne Ganki, wewnątrz

Fot. 16. Ciemne Ganki, wewnątrz z widocznym ubytkiem sklepienia

Fot. 17. Ciemne Ganki, wewnątrz

Fot. 18. Ciemne Ganki, wewnątrz

Fot. 19. Ciemne Ganki, wewnątrz

Fot. 20. Ciemne Ganki, wewnątrz, widok w stronę wejścia

Fot. 21. Ciemne Ganki, wyjście od strony parku

Fot. 22. Ciemne Ganki, zapadnięte sklepienie

Fot. 23. Ciemne Ganki, zapadnięte sklepienie

Fot. 24. Ciemne Ganki, zapadnięte sklepienie